

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เด็กในวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันหน้า เด็กถือเป็นทรัพยากรที่คุณค่ายิ่งของประเทศ เป็นความคาดหวังและกำลังสำคัญในการพัฒนาชาติบ้านเมือง และจะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ต่อไปในอนาคต การที่ประชากรกลุ่มนี้จะเป็นประชากรที่มีคุณภาพของประเทศชาติได้นั้น จะต้องเป็นผู้ที่มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ โดยเฉพาะด้านอารมณ์ ความนึกคิด ทักษะคิดต่อตนเองและผู้อื่น ควรเป็นไปในทางที่เหมาะสม โดยต้องได้รับการเลี้ยงดูที่เหมาะสมตามวัยควบคู่กันไป เพื่อให้เด็กจะได้เจริญเติบโตเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว และเป็นพลเมืองที่มีคุณค่าต่อสังคม ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างใหญ่หลวงในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป ในการดูแลเลี้ยงดูเด็ก เพื่อส่งเสริมและพัฒนาเด็กให้เป็นคนที่มีคุณภาพนั้นเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็น ซึ่งถือเป็นการกิจหลักของครอบครัว บิดามารดาและผู้เลี้ยงดูทุกคนจะต้องปรับบทบาท หน้าที่ และสร้างบรรยากาศให้เป็นสิ่งแวดล้อมที่ดี เอื้อต่อการเตรียมความพร้อมและสนับสนุนให้เด็กได้พัฒนาไปอย่างมีคุณภาพ อันได้แก่ มีความรับผิดชอบ มีความกตัญญูรู้คุณ มีทักษะและมีปฏิภาณไหวพริบที่จะเอาตัวรอดได้ในสังคมทุกรูปแบบ รู้จักเสียสละและสามารถปรับตัวใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยที่ไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการส่งเสริมให้เด็กมีภูมิคุ้มกันทางสังคมเกิดขึ้น อันเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่จะช่วยพัฒนาและส่งเสริมสนับสนุน ทำให้เด็กสามารถดำรง ชีวิตอยู่ในสังคมและเติบโตไปอย่างมีทิศทางที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ครอบครัวนับเป็นสถาบันสังคมแรกที่จะต้องสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้เด็ก เป็นสิ่งแวดล้อมที่ดี ให้แรงสนับสนุนทางสังคมที่ดีต่อเด็ก โดยบิดามารดาต้องมีการปฏิสัมพันธ์ มีการติดต่อพูดคุยกับลูกอย่างสม่ำเสมอ (พูนสุข ช่วยทอง, 2548)

จะเห็นได้ว่า การเลี้ยงดูเด็กเป็นภารกิจสำคัญของผู้เลี้ยงดูและครอบครัว ซึ่งภายใต้ภารกิจที่สำคัญของครอบครัวในระบอบที่ต้องเลี้ยงดูบุตรนั้น โดยทั่วไปจะหมายถึงการเลี้ยงดูเด็กเพียงคนเดียว แต่หากเป็นเด็กแฝดภาระความรับผิดชอบทุกอย่างย่อมต้องเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัวตามจำนวนเด็กในความดูแล ดังนั้นการเป็นบิดามารดาของเด็กแฝดนั้นจะแตกต่างจากการเป็นบิดามารดาของเด็กปกติ ซึ่งความแตกต่างนั้นเริ่มตั้งแต่ช่วงตั้งครรภ์โดยพบความแตกต่างในด้านความสัมพันธ์ระหว่างทารก-บิดามารดา และพัฒนาการทางสังคม-อารมณ์ของคู่แฝดแฝด (Ainslie, 1985) นอกจากนี้ยังพบอีกว่า บิดามารดาที่มีบุตรแฝดจะรู้สึกว่าการตั้งครรภ์มีความเสี่ยงมากกว่าการ

ตั้งครรภ์ปกติ จึงเป็นเหตุให้เกิดความเครียดเพิ่มมากขึ้น (Holditch-Davis, Roberts & Sandelowski, 1999) ดังนั้นครอบครัวที่มีบุตรแฝดต้องเผชิญกับปัญหาหลายอย่าง เช่น ด้านการเงิน ด้านสุขภาพ ของบุตรแฝด ความอ่อนล้าของแม่ เป็นต้น ตลอดจนปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจ (Robin, Josse & Torette, 1988) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาที่พบว่า มารดามีความเหนื่อยล้ากับการเลี้ยงดูบุตรแฝดจึงมี เวลาอยู่กับบุตรแฝดน้อยลง (Ainslie, 1985) รวมทั้งมีเวลาในการดูแลเอาใจใส่และการพูดคุยกับ บุตรแฝดน้อยลง ส่งผลให้พัฒนาการด้านการพูดของเด็กช้ากว่าปกติ (Holditch-Davis et al., 1999) นอกจากนี้ยังพบว่า บิดามารดาไม่สามารถตอบสนองความต้องการของบุตรแฝดพร้อมกันทั้งสอง คนได้ดีเท่ากับการมีบุตรคนเดียว ทำให้เกิดความวิตกกังวลเกี่ยวกับความเสมอภาคหรือความลำเอียง ในการเลี้ยงดูบุตรแฝด และอาจทำให้มารดาเกิดความรู้สึกขัดแย้ง เศร้าเสียใจ และรู้สึกผิด (Robin et al., 1988)

จากอุบัติการณ์ของการตั้งครรภ์และการคลอดทารกแฝดพบว่า มีอุบัติการณ์ที่เพิ่มขึ้น ซึ่ง พบได้ตั้งแต่ 1:94 จนถึง 1:20 ของการตั้งครรภ์ อุบัติการณ์การเกิดมีความแตกต่างกันในหลาย ประเทศทั่วโลก เช่น ในจอร์เจีย พบได้ถึง 1:20 ของการตั้งครรภ์ ในขณะที่ญี่ปุ่นพบน้อยเพียง 1:250 ของการตั้งครรภ์ (Cunningham, MacDonald, Gant, Leveno, Gilstrap, Hankins & Clark, 2005) สำหรับสหรัฐอเมริการะหว่างปี พ.ศ. 2523 – 2543 มีอุบัติการณ์การเกิดเด็กแฝดเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 77 โดยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เชื้อชาติ พันธุกรรม อายุของมารดา และการกระตุ้นการตกไข่ด้วยยา เป็นต้น (Templeton, 2004) สำหรับประเทศไทยอุบัติการณ์การคลอดบุตรแฝดไม่มีสถิติที่แน่ชัด มี เพียงการศึกษาของ อุ่นใจ กอนันตกุล (2549) ที่กล่าวไว้ว่า อุบัติการณ์การเกิดการตั้งครรภ์แฝดเพิ่ม มากขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีช่วยเจริญพันธุ์ (Assisted Reproduction Technologies: ART) ปัจจุบันครรภ์แฝดพบได้ประมาณร้อยละ 3 ของการคลอด และในการ ตั้งครรภ์แฝดทั้งหมดเป็นการตั้งครรภ์ที่เกิดจาก ART ประมาณร้อยละ 30-35 การตั้งครรภ์จาก ART โดยพบเป็นแฝดสองร้อยละ 25-30 แฝดสามร้อยละ 5 และแฝดที่มากกว่าสามขึ้นไปประมาณร้อยละ 12 เช่นเดียวกันในจังหวัดชลบุรีไม่พบสถิติการคลอดเด็กแฝดโดยรวม แต่จากการศึกษาข้อมูลของ โรงพยาบาลชลบุรี พบว่า สถิติการคลอดเด็กแฝด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 – 2550 มีอุบัติการณ์การคลอด แฝด 59, 68, 83 ราย ต่อจำนวนผู้คลอด 5040, 5158, 5913 รายต่อปี ตามลำดับ (แผนกห้องคลอด โรงพยาบาลชลบุรี, 2551) ซึ่งครอบครัวที่มีบุตรแฝดนี้ ย่อมมีผลต่อพัฒนาการของครอบครัว โดยเฉพาะในระยะเริ่มเลี้ยงดูบุตรและระยะเลี้ยงดูบุตรวัยเตาะแตะ

จากการศึกษาถึงพัฒนาการของครอบครัวในระยะเริ่มเลี้ยงดูบุตรและระยะที่มีบุตรวัย เตาะแต่นั้น พบว่า ครอบครัวที่มีบุตรอยู่ในวัยนี้ เป็นระยะที่ครอบครัวมีภาระยุ่งยากมากพอควร เนื่องจากเด็กแรกเกิดจนถึงวัยเตาะแต่นั้น เป็นช่วงวัยแห่งการเรียนรู้และพัฒนาการ เป็นวัยแห่งการ

วางรากฐานของชีวิตมนุษย์ที่สำคัญที่สุด เด็กจะเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว ทำให้มีประสบการณ์ เด็กมีพัฒนาการต่อเนื่อง มีอิสระและพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น เด็กจะสนุกสนานกับการเล่นและได้เคลื่อนไหวร่างกาย เด็กจึงต้องการสารอาหารที่ให้พลังงานเพื่อการเจริญเติบโต ตลอดจนการดูแลเอาใจใส่ ป้องกันอันตรายจากอุบัติเหตุต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ เด็กต้องการความรักความอบอุ่น ความเอาใจใส่และความปลอดภัยจากบิดามารดาและผู้เลี้ยงดู การป้องกันอุบัติเหตุ และโรคติดเชื้อต่าง ๆ ด้วยการเสริมสร้างวัคซีนป้องกันโรค (ลดวักซ์ ประทีปชัยกุล, 2545) บิดามารดาจึงมีหน้าที่หลักที่ต้องช่วยกันดูแลสุขภาพเด็กและตอบสนองความต้องการพื้นฐาน เพื่อให้เด็กมีคุณภาพชีวิตที่ดี พร้อมทั้งจะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป ดังนั้นพัฒนาการของบิดามารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตร โดยเฉพาะตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวัยเตาะแตะ จึงเป็นภาระหน้าที่ความรับผิดชอบที่สำคัญอย่างยิ่ง และถ้ายังบิดามารดามีบุตรแฝด ความสำคัญและภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบในการเลี้ยงดูบุตรย่อมต้องเพิ่มขึ้นเป็นสองเท่า อีกทั้งจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน โดยเฉพาะจังหวัดชลบุรีซึ่งเป็นเมืองเศรษฐกิจและเป็นเขตอุตสาหกรรม บิดามารดาส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพนอกบ้าน เช่น ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม บริษัท และร้านค้าต่าง ๆ เป็นต้น ทำให้บิดามารดาต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว บิดามารดาจึงมีเวลาเลี้ยงดูบุตรน้อยลง การตอบสนองความต้องการของบุตรก็จะลดลงด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัวที่มีบุตรแฝดความต้องการการตอบสนองของเด็กจะเพิ่มเป็นสองเท่า จึงส่งผลต่อพัฒนาการของบิดามารดาในการเลี้ยงดูบุตร เช่น การจัดเตรียมที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัย การสร้างฐานะทางเศรษฐกิจ การยอมรับบทบาทและรับผิดชอบร่วมกัน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเครือญาติ การจัดการการทำงานวันของครอบครัว เป็นต้น ดังนั้นพยาบาลซึ่งมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสุขภาพเด็กให้มีการเจริญเติบโตและพัฒนาการที่สมบูรณ์ตามวัย จึงควรตระหนักถึงความสำคัญของการเลี้ยงดูบุตรแฝดของบิดามารดาดังกล่าว โดยต้องมีความเข้าใจความรู้สึกและการรับรู้ของบิดามารดาในการเลี้ยงดูบุตรแฝด

อย่างไรก็ตามจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูบุตรของบิดามารดาไม่พบการศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์ของบิดามารดาในการเลี้ยงดูบุตรแฝดในบริบทของสังคมไทย อีกทั้งจากประสบการณ์โดยตรงของผู้วิจัยที่มีบุตรแฝดสองชายหญิงที่อยู่ในวัยเตาะแตะ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำหน้าที่มารดาของบุตรแฝดนั้น พบว่า การเลี้ยงดูบุตรแฝดถือเป็นภารกิจที่สำคัญอย่างยิ่งของชีวิต โดยมีเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นซึ่งมีผลต่อครอบครัวทั้งในด้านที่ดีและไม่ดี ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงประสบการณ์ของบิดามารดาในการเลี้ยงดูบุตรแฝด โดยใช้ระเบียบวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นการศึกษาในมุมมองของบิดามารดาที่มีบุตรแฝด เพื่อให้เข้าใจถึงประสบการณ์ของบิดามารดาในการเลี้ยงดูบุตรแฝดได้ละเอียดลึกซึ้งมากขึ้น และเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนและส่งเสริมให้บิดามารดาสามารถดูแลเลี้ยงดูบุตรแฝดได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อันจะมีผลต่อการเจริญเติบโตและการพัฒนาการของเด็กแฝดที่มีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อบรรยายถึงประสบการณ์ของบิดามารดาในการเลี้ยงดูบุตรแฝด

คำถามการวิจัย

ประสบการณ์ของบิดามารดาในการเลี้ยงดูบุตรแฝดเป็นอย่างไร

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. พยาบาลและบุคลากรด้านสุขภาพมีความเข้าใจถึงประสบการณ์ของบิดามารดาต่อการเลี้ยงดูบุตรแฝด รวมทั้งปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงดูบุตรแฝด ซึ่งสามารถนำข้อมูลไปวางแผนเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงดูบุตรแฝดของบิดามารดา และส่งเสริมการทำหน้าที่ตามพัฒนาการของครอบครัวที่บุตรแฝดให้ดียิ่งขึ้น
2. นำข้อมูลนี้เป็นข้อมูลพื้นฐานไปสู่การวิจัยหรือพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการของครอบครัวที่มีบุตรแฝดต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา โดยประยุกต์วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อบรรยายถึงประสบการณ์ของบิดาและมารดาในการเลี้ยงดูบุตรแฝด โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นบิดาหรือมารดาที่มีบุตรแฝดที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิด - 3 ปี ในเขตจังหวัดชลบุรี เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2552

นิยามศัพท์เฉพาะ

ประสบการณ์ของบิดามารดาในการเลี้ยงดูบุตรแฝด หมายถึง การรับรู้ ความคิดเห็น ความรู้สึก และพฤติกรรมที่แสดงออกทั้งทางร่างกายและจิตใจต่อการเลี้ยงดูบุตรของบิดาหรือมารดาที่มีบุตรแฝดสอง

บุตรแฝด หมายถึง เด็กแฝดสองที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิด - 3 ปี มีภาวะสุขภาพปกติและไม่มีโรคประจำตัว โดยได้รับการเลี้ยงดูอยู่ในครอบครัวเดียวกัน ไม่จำกัดว่าเป็นแฝดแท้หรือแฝดเทียม

บิดามารดา หมายถึง บุคคลผู้ให้กำเนิดบุตรแฝดสอง และทำหน้าที่เป็นบิดาและมารดาในการเลี้ยงดูบุตรแฝดทั้งสองด้วยตนเอง